

Uspešnost novega sistema sonaravnega gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji

Efficiency of the New System of Close-to-Nature Forest Management in Slovenia

Frank FERLIN*

Izvod:

Ferlin, F.: Uspešnost novega sistema sonaravnega gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji. *Gozdarski vestnik*, št. 2/1998. V slovenščini s povzetkom v angleščini, cit. lit. 17.

V prispevku je prikazana celovita ocena uspešnosti sistema sonaravnega gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji po letu 1993. Ocena temelji na analizi temeljnih ekoloških, gozdnogospodarskih in socialno-ekonomskih dejavnikov kot indikatorjev vpliva sistema (trendi razvoja gozdov, trendi intenzivnosti ter uspešnosti gospodarjenja, odziv lastnikov gozdov) ter na analizi uspešnosti uresničevanja sistema samega (javna gozdarska služba, program razvoja gozdov, glavna zakonska določila). Na tej podlagi kakor tudi na podlagi svojih preteklih izkušenj pri sooblikovanju tega sistema avtor ocenjuje, da se je novi sistem sonaravnega gospodarjenja na splošno že izkazal kot uspešen v ekološkem, gozdnogospodarskem in socialno-ekonomskem pogledu, čeprav se še ni v celoti uveljavil v praksi. Sistem upravljanja državnih gozdov pa se zaradi nekaterih organizacijsko in ekonomsko (tržno) neustreznih zakonskih rešitev ni izkazal kot uspešen v novih razmerah.

Ključne besede: sonaravno gospodarjenje z gozdovi, trajnostni razvoj gozdov, javna gozdarska služba, lastniki gozdov, upravljanje z državnimi gozdovi.

Abstract:

Ferlin, F.: Successfulness of the New System of Close-to-Nature Forest Management in Slovenia. *Gozdarski vestnik*, No. 2/1998. In Slovene with a summary in English, lit. quot. 17.

Integral evaluation of the System of Close-to-Nature Forest Management in Slovenia after 1993 is presented in the article. The evaluation is based on an analysis of the fundamental ecological, forest management and socio-economic factors indicating the system's influence (trends in forest development, intensity and efficiency of forest management, reaction of forest owners) as well as on an analysis of the degree of the implementation of the system itself (Public Forest Services, National development programme, main legal provisions). On this basis and according to the author's experiences and contributions in developing this system he concludes that the new system of Close-to-Nature forest management has already been proved successful in ecological, forest management and socio-economical aspects, although it has not been entirely implemented yet. The system of managing the state forests has not been proved successful in new conditions due to some organisational and economical (market) improper legal provisions.

Key words: close-to-nature forest management, sustainable forest development, public forest service, forest owners, state forest administration, Slovenia.

1 UVOD

1 INTRODUCTION

Zakon o gozdovih (1993) je v slovensko gozdarstvo prinesel korenite spremembe tako z lastninskega, gospodarskega, organizacijskega in strokovno-usmerjevalnega, še posebej pa z materialnega vidika. Vzpostavljjanje in uveljavljanje novega sistema v praksi se je pričelo v obdobju velikih splošnih omejitev državne (javne) porabe, ko je imelo gozdarstvo znotraj kmetijskega ministrstva (pa tudi navzven) občutno premajhno težo. Tudi kasneje se razmere kljub sprejetju Nacionalnega programa razvoja gozdov v Sloveniji (1996) niso bistveno izboljšale. Po dobrih štirih letih je zato potrebno kritično analizirati uspešnost uresničevanja, predvsem pa učinkovitost sicer optimalno zastavljenega sistema sonaravnega gospodarjenja zaradi njegovega nadaljnjega izboljševanja oziroma prilagajanja.

* Mag. F. F. Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SLO

2 OPREDELITEV KRITERIJEV IN INDIKATORJEV SISTEMA SONARAVNEGA GOSPODARJENJA Z GOZDOVI

2 DEFINITION OF CRITERIA AND INDICATORS OF THE SYSTEM OF CLOSE-TO-NATURE FOREST MANAGEMENT

Uspešnost sistema sonaravnega gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji lahko na državni ravni ocenjujemo z vidika njegovega vpliva na:

- razvoj gozdov (trendi razvoja gozdnih fondov, biološke pestrosti in stabilnosti gozdov, poškodovanosti gozdov, ekološke sprejemljivosti sečenj, usklajenosti divjadi z okoljem);
- gospodarjenje z gozdovi (trendi sečenj po višini in debelinski strukturi, bioloških in tehničnih vlaganj, ekonomske učinkovitosti / uspešnosti gospodarjenja);
- lastnika gozda (interes in usposobljenost, organiziranost).

Pomembna je tudi ocena uveljavljanja oziroma uspešnosti uresničevanja sistema samega s strokovno-usmerjevalnega, materialno-spodbujevalnega ter zakonsko-omejevalnega vidika in sicer na področju:

- javne gozdarske službe (načrtovanja in usmerjanja razvoja gozdov, usmerjanja gospodarjenja z gozdovi, strokovnega svetovanja in usposabljanja lastnikov gozdov);
- programa razvoja gozdov (financiranja javne gozdarske službe ter sofinanciranja vlaganj v gozdove);
- izvajanja (drugih) zakonskih določil (izdelovanja podzakonskih predpisov ter prostorskih delov gozdnogospodarskih načrtov, urejanja problematike vzdrževanja in prenosa gozdnih cest, razglasitve varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom, urejanja koncesijskih razmerij v državnih gozdovih, itd.).

Znotraj navedenih kriterijev seveda obstajajo še dodatni, za oceno uspešnosti sistema sonaravnega gospodarjenja pomembni indikatorji, s katerimi zaenkrat na nacionalni ravni še ne razpolagamo, treba pa jih bo vnaprej načrtno spremljati. Takšni indikatorji so npr. trendi kakovosti izvajanja del v gozdovih (pri pridobivanju lesa, gozdnogojitvenih in drugih delih), trendi poškodb v gozdovih, trendi nesreč v gozdovih, itd.).

3 VPLIV SISTEMA NA RAZVOJ GOZDOV IN GOSPODARJENJA TER NA LASTNIKE GOZDOV

3 ANALYSIS OF THE SYSTEM'S INFLUENCE ON FOREST DEVELOPMENT, FOREST MANAGEMENT AND FOREST OWNERS

3.1 Razvoj gozdov

3.1 Forest development

3.1.1 Lesna zaloga in njen prirastek

3.1.1 Growing Stock and its Current Increment

Lesna zaloga in prirastek slovenskih gozdov se stalno povečujeta. Tako je po podatkih, zbranih v programu razvoja gozdov (1996), v letu 1990 povprečna lesna zaloga znašala 192 m³/ha, tekoči letni prirastek pa 4,9 m³/ha. V letu 1996 so te vrednosti po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS) narasle že na 211 m³/ha oziroma 5,5 m³/ha (poročilo ZGS za leto 1996). S tem se izboljšuje tudi izkoriščenost rastiščnega potenciala gozdov (sedaj že 69 %). Globalno gre torej za nadaljnje ohranjanje in pozitivni razvoj

slovenskih gozdov, celo bolj kot v zadnjih desetletjih. Nenehno povečevanje lesne zaloge in prirastka seveda ni le posledica njune dejanske rasti, ampak tudi objektivnejših metod (npr. stalne vzorčne ploskve namesto cenitev) njenega ugotavljanja. Še precej višje vrednosti gozdnih fondov na ravni Slovenije (nad 270 m³/ha), sicer z majhno stopnjo vzorčenja, pa kažejo rezultati vzorčne inventure (HOČEVAR 1996). Glede na te vrednosti je lesna zaloga slovenskih gozdov že precej blizu optimalni, ki je predvidena v programu razvoja gozdov (1996).

3.1.2 Biološka pestrost in ekološka stabilnost

3.1.2 Biological Diversity and Ecological Stability

S povečevanjem lesnih zalog, s sonaravnejšim načinom obnove gozdov (po poročilu ZGS za leto 1996 je pri umetni obnovi skoraj polovica listavcev), zaradi načrtnega ohranjanja in nege (tudi vzpostavljanja) habitatov, predvsem pa zaradi večje pozornosti javne gozdarske službe drugim "sestavlinam" ekosistemov in krajine (npr. populacijam divjadi, ogroženim živalskim vrstam, naravni dediščini), se biološka pestrost gozdov ohranja, najverjetneje pa tudi povečuje.

Stabilnost gozdov v ekološkem pogledu se v zadnjih letih predvsem zaradi naraščanja naravnih motenj po letu 1993 zmanjšuje. Zelo velik je namreč delež varstveno-sanacijskih sečenj (28 - 46 %), še posebej zaradi naravnih ujm (snegolom in žledolom) v letu 1996 (preglednica 1). V letu 1997 se bo ta delež zaradi zimske ujme prav gotovo še povečal. Ob tem se je vsekakor treba zavedati, da se ekološka stabilnost mlajših in srednjedobnih sestojev (predvsem v zasebnih gozdovih) dolgoročno znižuje tudi zaradi premajhne intenzivnosti nege in redčenja (glej poročila ZGS za leto 1994, 1995 in 1996), pri čemer pa gre za odločno premajhen prispevek države (proračunskih sredstev) kakor tudi lastnikov gozdov (izvedbe del).

3.1.3 Poškodovanost gozdov

3.1.3 Forest Decline

Kljub zmanjševanju ekološke stabilnosti gozdov zaradi naravnih motenj je delež poškodovanega (preostalega) drevja in gozda v zadnjih letih stabilen (18 - 19 %), vsekakor pa nižji kot pred letom 1990 (preglednica 2). Občutno se je namreč zmanjšal delež poškodovanih iglavcev (od 43 na 27 %), čeprav se je pri listavcih povečal (na 13 %). Glavni razlogi so najverjetneje v ugodnejših klimatskih pogojih za rast iglavcev ter v splošnem zmanjševanju emisij (po letu 1987), vendar pa lahko določen delež pri zmanjšanju deleža poškodovanosti dreves (po letu 1993) pripišemo tudi močno povečani intenzivnosti

Leto Year	Negovalna Tending	Varstvena Sanitary	Nedovoljena Unacceptable	Druga Others
1993	56	31	10	3
1994	56	36	5	3
1995	63	28	5	4
1996	49	46	3	2

Preglednica 1: Struktura sečenj v letih 1993 - 1996 glede na vrste sečenj (v % lesne mase) v slovenskih gozdovih

Table 1: Structure of fellings in the 1993 - 1996 period according to the type of felling (in % of woody mass) in Slovenian forests

Vir: Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije v letu 1996 in Poročilo o delu kmetijske, gozdarske, lovske in ribiške inšpekcije za leto 1993

Opomba: Negovalna sečnja zajema vse vrste sečenj (od redčenja do pomladitvenih in prebiralnih sečenj), ki temeljijo na načelu nege.

Source: Report on the Activities of the Slovenia Forest Service in 1996, Report on the Activities of the Agricultural, Forest, Hunting and Fishing Inspectorate for 1993

Note: Felling for tending forests comprises all kinds of felling (e.g. thinning, rejuvenating or selection felling) which are based on the principle of tending.

varstveno-sanacijskih sečenj oziroma izločanju poškodovanih dreves (glej poročila ZGS za leta 1994, 1995, 1996).

3.1.4 Ekološka sprejemljivost sečenj

3.1.4 Ecological Acceptability of Fellings

Zelo pomemben kazalnik uspešnosti novega sistema je trend ekološko nesprejemljivih oziroma po ZGS nedovoljenih sečenj, ki imajo neposredni vpliv na stabilnost gozdov. Že z začetkom delovanja ZGS se je ta trend bistveno znižal - na 5 % poseka (preglednica 1), pred letom 1993 pa je dosegal kar četrtno sečenj (PERKO / POGAČNIK 1996). V letu 1996 so ekološko nesprejemljive (nedovoljene) sečnje predstavljale le še 3,2 % skupnega poseka (5 % v zasebnih gozdovih), kar je že blizu deležu "črnih" sečenj pred letom 1990. Pozitiven vpliv novega sistema preko javne gozdarske službe in nadzora je v tem pogledu že zelo očiten.

3.1.5 Usklajenost divjadi z njenim okoljem

3.1.5 Balance Between Wildlife and its Environment

S pridobitvijo pristojnosti nad lovskogojitvenim načrtovanjem oziroma usmerjanjem razvoja populacij divjadi lahko po letu 1995 (začetek izdelovanja lovskogojitvenih načrtov območij) od Zavoda za gozdove Slovenije pričakujemo, da bo postopoma izboljševal usklajenost med divjadjo in okoljem. Za spremljavo trendov usklajenosti je ZGS na ravni cele Slovenije že izvedel prvo analizo objedenosti mladja (poročilo ZGS za leto 1996), v sodelovanju z lovskimi organizacijami pa tudi analizo trendov številčnosti posameznih vrst divjadi (poročilo ZGS za leto 1995).

3.2 Gospodarjenje z gozdovi

3.2 Forest management

3.2.1 Sečnja

3.2.1 Felling

Obseg in vrste sečenj

Extent and Types of Fellings

Obseg sečenj je v letih 1993 - 1996 dosegal le 72 - 80 % načrtovanih (dopustnih), kar je nekoliko več kot v letih 1991 - 1993 (preglednica 3). Manjši skupni obseg sečenj izvira predvsem iz zasebnih gozdov, kjer le-te po poročilih ZGS (npr. za leto 1996) dosegajo le okrog 2/3 možnega poseka. V državnih gozdovih pa je višina sečenj blizu načrtovanih (97,5 % glede na načrte gospodarskih enot). Nižja intenzivnost sečenj je z vidika povečevanja lesne zaloge seveda ugodna, vendar pa ob upoštevanju objektivnih naravnih, socialno-eko-

Preglednica 2: Gibanje indeksa osutosti dreve v obdobju 1987-1996 v slovenskih gozdovih
Table 2: Development of the index of defoliation in 1987-1996 period in Slovenian forests

Skupini drevesnih vrst Tree species groups	1987	1988	1991	1993	1996
Igljavi / Conifers	43 %	39 %	31 %	31 %	27 %
Listavci / Broadleaves	9 %	8 %	6 %	8 %	13 %
Skupaj / Total	24 %	23 %	16 %	18 %	19 %

Vir: Program razvoja gozdov v Sloveniji (1996) do leta 1993 in BOGATAJ (1997) za leto 1996.
Opomba: Indeks osutosti dreve predstavlja delež nedvoumno poškodovanih dreves (nad 25 % osutosti) v sestoji.

Source: Programme of Forest Development in Slovenia (1996) to the year 1993, and BOGATAJ (1997) for 1996.

Note: The index of defoliation gives information on the share of definitely damaged trees (more than 25 % of leaves fallen).

Vrsta Type	Leto Year	Količina poseka (000 m ³) Amount of felling (000 m ³)			% možnega poseka % of allowable cut		
		Iglavci Conifers	Listavci Broadf.	Skupaj Total	Iglavci Conifers	Listavci Broadf.	Skupaj Total
Možni posek Allowable cut	1991-2000	1 680	1 232	2 912	100	100	100
Dejanski posek Actual felling	1991	1 243	856	2 099	74	69	72
	1992	1 208	960	2 168	72	78	74
	1993	1 290	798	2 088	77	65	72
	1994	1 411	844	2 255	84	68	77
	1995	1 248	844	2 092	74	68	72
	1996	1 512	818	2 330	90	66	80

Vir: Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije v letu 1996

Source: Report on the Activities of the Slovenian Forest Service in 1996

nomski in v različnih razmerjih lahko odraža tudi premalo učinkovito spodbujevalno vlogo države (predvsem preko proračunskih spodbud) v zasebnih gozdovih.

Dolžni sečenj po vrstah je v zadnjih letih glede na nego gozdov zelo neugoden (preglednica 1). Zaradi povečanja deleža varstveno-sanacijskih sečenj po letu 1993 se delež negovalnih sečenj nadalje zmanjšuje (upad na 49 % v letu 1996). Tako neugodna struktura sečenj je seveda izključno posledica naravnih dejavnikov (ujm), novi sistem (javna gozdarska služba, proračunske spodbude) pa jih v sodelovanju z lastniki gozdov uspešno blaži. Pri tem so zelo pomembna dodatna proračunska sredstva (posebej v letu 1997), ki so bila pridobljena za sanacijo gozdov.

Debelinska struktura poseka

Diameter Structure of Felling

Debelinska struktura poseka je lahko eden od indikatorjev za okvirno presojno uspešnost usklajevanja ekoloških in ekonomskih funkcij v gozdovih s strani javne gozdarske službe (JGS). Primerjave kažejo, da je debelinska

Preglednica 3 Letni obseg sečenj v slovenskih gozdovih v obdobju 1991-1996 v primerjavi z največjim možnim posekom

Table 3 Annual amount of felling in Slovenian forests in the 1991 - 1996 period compared to the annual allowable cut

Preglednica 4 Struktura poseka po debelinskih razredih (v %) v obdobju 1981 - 1990 in v letih 1994, 1995 in 1996 v slovenskih gozdovih

Table 4 Structure of felling by d.b.h. classes (in %) in the 1981 - 1990 period and in the years 1994, 1995 and 1996 in Slovenian forests

Lastništvo Ownership	Vrsta Sort	Leto Year	Iglavci Conifers			Listavci Broadleaves			Skupaj Total		
			10-30 cm	30-50 cm	> 50 cm	10-30 cm	30-50 cm	> 50 cm	10-30 cm	30-50 cm	> 50 cm
Državni State	L. zaloga Gr. stock	1990	31	49	20	51	40	9	39	45	16
	Posek Felling	1981-90	25	46	29	41	40	19	31	44	25
		1994	25	45	30	35	44	21	28	45	27
		1995	20	46	34	35	44	21	26	45	29
		1996	32	39	29	35	43	22	28	45	27
Zasebni Private	L. zaloga Gr. stock	1990	43	50	7	62	34	4	53	42	5
	Posek Felling	1981-90	27	53	20	44	45	11	34	50	16
		1994	18	61	21	26	53	21	21	58	21
		1995	15	61	24	26	54	20	20	58	22
		1996	35	49	16	29	51	20	33	50	17
Skupaj Total	L. zaloga Gr. stock	1990	38	49	13	58	36	6	47	43	10
	Posek Felling	1981-90	26	50	24	43	43	14	33	47	20
		1994	21	55	24	29	51	20	24	53	23
		1995	17	55	28	29	50	21	22	53	25
		1996	34	46	20	31	48	21	33	47	20

Vir: Območni gozdnogospodarski načrti 1991 - 2000 in Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije v letu 1996

Source: Regional forestry plans 1991 - 2000, and the Report on the Activities of the Slovenian Forest Service in 1996

struktura poseka v letih 1994 - 1996 glede na strukturo poseka v preteklem desetletnem obdobju (1981 - 1990) celo ugodnejša v smislu uresničevanja ekonomskih funkcij (večji delež debelega lesa) oziroma manj ugodna v smislu uresničevanja ekoloških funkcij (manjši delež drobnejšega lesa v poseku). Ta ugotovitev velja za strukturo celotnega poseka v zasebnih (in sicer v večji meri) kot tudi v državnih gozdovih, čeprav se strukturi pri iglavcih in listavcih precej razlikujeta (preglednica 4)

Medtem ko je bil pri listavcih delež debelega drevja v poseku od 1994 - 1996 neprestano večji kot v obdobju 1981 - 1990, in sicer najizraziteje v zasebnih gozdovih, se je pri iglavcih v letu naravne ujme (1996) močno zmanjšal - v zasebnih gozdovih celo pod raven iz obdobja 1981 - 1990. Nasprotno pa se je v tem letu močno povečal delež poseka drobnejšega drevja iglavcev, ki je tako v zasebnih kot tudi v državnih gozdovih padel precej pod raven iz prejšnjega obdobja.

Iz analize trendov razvoja debelinske strukture poseka v letih 1994 - 1996 (v primerjavi z obdobjem pred letom 1990) sicer ni mogoče oceniti kakovosti operativnega usklajevanja ekonomskih in ekoloških funkcij JGS - za to bi bile potrebne podrobnejše analize izbire drevja za posek - okvirno pa je le mogoče zaključiti, da se je "nihalo" usklajevanja nagibalo bolj v smeri ekonomskih funkcij, kot je bilo po razbremenitvi odvisnosti javne gozdarske službe od posekanega lesa sprva pričakovati. Te ugotovitve pa na okvirni ravni same po sebi zavračajo nekatere nasprotno ocene v zvezi s tem (WINKLER 1997).

3.2.2 Obseg bioloških in tehničnih vlaganj

3.2.2 Extent of Biological and Technical Investments

Obnova, nega in varstvo gozdov

Regeneration, Tending and Protection of Forests

Obseg opravljenih gojitvenih in varstvenih del je eden pomembnejših indikatorjev usmerjevalne in spodbujevalne vloge sistema (JGS in proračunskih spodbud). Pri tem je glede na »konkurenčnost« gojitvenih in varstvenih del seveda potrebno njihov obseg obravnavati skupaj. Preglednica 5 kaže, da je obseg gojitvenih del v primerjavi z gozdnogospodarskimi načrti v zadnjih letih zelo nizek (35 - 44 %), obseg varstvenih del pa - zaradi velikih naravnih motenj - zelo visok (74 - 123 %). Obseg opravljenih gojitvenih del se je v letu 1995 tako že nekoliko povečal, v letu 1996 pa je zaradi sanacije

Preglednica 5: Uresničevanje gozdnogojitvenih del v slovenskih gozdovih v obdobju 1994-1996 v primerjavi z načrtovanimi (obdobje 1991 - 2000)

Table 5: Realisation of silvicultural measures in Slovenian forests in the 1994 - 1996 period compared to the planned ones (the 1991 - 2000 period)

Vrsta / Type	Enota / Unit	1991 - 2000	1994	1995	1996
Obnova Regeneration	Ha / Hectare	2.848	1.183	1.239	1.001
	%	100	42	44	35
Nega Tending	Ha / Hectare	21.637	8.738	9.503	7504
	%	100	40	44	35
Varstvo* Protection	Dnine / W.days	19.209	21.376	14.153	23.615
	%	100	111	74	123

Vir: Program razvoja gozdov v Sloveniji (1996) in Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije v letu 1996

Opomba: *Pri načrtovanem varstvu je vključena postavka »ostalo varstvo«, pri opravljenih varstvenih delih pa le porabljene dneve pri varstvu pred podlubniki, požari in drugim varstvu.

Source: Programme of Forest Development in Slovenia (1996) and Report on the Activities of the Slovenian Forest Service in 1996

Note: *The item "Other Protection" is included in the planned protection, whereas in the performed protective measures, only the working days needed for the protection against the bark beetle, fire are included.

gozdov prešlo do ponovnega upada (na 35 %). Nasprotni in strmejši trend pa imamo seveda pri varstvu gozdov (123 % načrtovanega v letu 1996). Če ne bi bilo v teh letih tako velikega obsega varstva in sanacij gozdov, bi bil obseg gojitvenih del v gozdovih, ki je vezan skoraj izključno na proračunske spodbude, lahko bistveno višji. V pogledu zagotavljanja ukrepov varstva in sanacij gozdov ZGS pa gre seveda ob izdatni proračunski podpori ter sodelovanju lastnikov gozdov za pozitivni učinek »novega« sistema.

Priljubljenih delih zaskrbljuje predvsem prenizek obseg redčenja letvinjakov (po poročilu ZGS le 34 % v letu 1995 oziroma 24 % v letu 1996) in drogovnikov v zasebnih gozdovih. Za sofinanciranje slednjih v proračunu zaenkrat še ni bilo zagotovljenih sredstev. Dodatne vzroke je iskati zlasti v zmanjševanju ekonomske učinkovitosti gospodarjenja z gozdovi, premajhni zainteresiranosti in usposobljenosti lastnikov za delo v lastnem gozdu, v primarkovanju interesa za združevanje lastnikov gozdov za racionalnejše gospodarjenje, itd. Zadnji dve leti pa se obseg izvedenih negovalnih del in s tem tudi redčenja (po poročilu ZGS za leto 1995 in 1996) zaradi velikega obsega varstveno-sanacijskih sečenj znižuje tudi v državnih gozdovih (89 % v letu 1995 oziroma 86 % v letu 1996). Vpliv sistema proračunskih spodbud glede vlaganj v gozdove je bil torej zaradi premajhnega obsega sredstev občutno prešibek pri gojitvenih delih, posebej pri negi gozdov, razmeroma močan pa pri varstveno-sanacijskih delih.

Gozdne prometnice

Forest Communications

Gradnje cest v novem sistemu praktično še niso zaživele. Eden vzrokov je, da proračunsko sofinanciranje gradenj doslej še ni bilo zagotovljeno. Pomembno pa je, da se je v letu 1996 - predvsem zaradi dodatnega proračunskega sofinanciranja za sanacije gozdov - tudi v zasebnih gozdovih pojavila živahnejša gradnja vlak, čeprav v precej manjšem obsegu kot državnih (glej poročilo o delu ZGS za leto 1996). Vzdrževanje gozdnih cest ob namensko zagotovljenih sredstvih proračuna in njegovem zagotavljanju ZGS (v sodelovanju z občinami), je bistveno uspešnejše od gozdnogojitvenih vlaganj. Značilen je tudi močan porast (podvojitve) sredstev za vzdrževanje v letu 1995 (posebej za zasebne gozdove), v letu 1996 pa predvsem znižanje sredstev Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije za ceste v državnih gozdovih (preglednica 6). Pozitivni vpliv enotnega sistema vzdrževanja gozdnih cest je zato izrazil predvsem v zasebnih gozdovih, čeprav je višina zbranih sredstev (lastnikov gozdov in proračuna) na kilometer ceste še vedno občutno prenizka. V državnih gozdovih pa je bil v zadnjem letu vpliv še ne dokončno uresničenega, celovitega sistema vzdrževanja cest celo negativen (izpad finančnih sredstev).

Sektor lastništva / Ownership sector	1994	1995	1996
Državni / State (v 000 SIT)	218.826	354.453	243.824
%	100	162	112
Gozdovi v denac. post. / Forests undergoing denationalisation (v 000 SIT)	61.004	66.568	69.064
%	100	109	113
Zasebni / Private (v 000 SIT)	164.826	456.191	532.303
%	100	277	323
Skupaj / Total (v 000 SIT)	443.341	877.213	845.190
%	100	197	190

Vir: Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije v letu 1996.

Source: Report on the Activities of the Slovenian Forest Service in 1996.

Preglednica 6. Gibanje višine sredstev za vzdrževanje gozdnih cest v letih od 1994 - 1996 v Sloveniji.
Table 6. Development of the amount of funds for maintenance of forest roads in the 1994 - 1996 period in Slovenia.

Cena lesa in vrste spodbud Timber prices and sorts of incentives	1994		1995		1996	
	SIT/m ³	%	SIT/m ³	%	SIT/m ³	%
Cena lesa / Timber prices *	6.096	100	6.710	100	6.510	100
Dejanske spodbude / Actual incentives **	845	14	1.205	18	1.264	19
- vlaganja / Biological & technical investments	189	3	240	4	310	4
- javna gozd. služba / Public Forest Service (PFS) ***	656	11	965	14	985	15
Optimalne spodbude / Optimal incentives ****	1.210	20	1.534	23	1.526	23
- vlaganja / Biological & technical investments	355	6	409	6	454	7
- javna gozdarska služba / Public Forest Service (PFS)	855	14	1.125	17	1.062	16

Viri: *Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije, ** Poročilo o stanju kmetijstva, gozdarstva in živilstva v letu 1996, ****Program razvoja gozdov v Sloveniji (1996)

Opomba: *** V okviru javne gozdarske službe so združena tudi sredstva za sofinanciranje drevosničarske dejavnosti in raziskovalnega dela

Source: *Fonds for Agricultural Lands and Forest of the Republic of Slovenia (HALF), **Report on the Conditions of Agriculture Forestry and Food Industry in 1996, ****Programme of Forest Development in Slovenia (1996)

Note: ***In the framework of the Public Forest Service, the means for co-financing tree nursery activities and research work are included

Preglednica 7. Obseg in trendi proračunskih spodbud v letih 1994 - 1996 v Sloveniji

Table 7. The amount and trends of incentives in the 1994 - 1996 period in Slovenia

3.2.3 Ekonomska učinkovitost gospodarjenja

3.2.3 Economic Efficiency of Forestry

Pomen proračunskih spodbud

Importance of Incentives

Z ekonomskega vidika je zelo pomembno, kolikšen vpliv oziroma učinek imajo neposredne (sofinanciranje del) in posredne (financiranje JGS) proračunske spodbude na gospodarjenje z gozdovi (preglednica 7). Proračunske spodbude so kljub njihovi precejšnji stagnaciji po letu 1994, v letu 1996 že dosegle skoraj petino (19 %) povprečne cene lesa. Žal so neposredne materialne spodbude lastnikom gozdov še vedno preveč minimalne (4 %). Glede na operativni program razvoja gozdov (1996) bi morale skupne proračunske spodbude v letu 1996 doseči 23 % cene lesa. Ob predpostavki, da bi bile optimalne proračunske spodbude dosežene že v letu 1996, pa bi le-te predstavljale kar 29 % cene lesa (17 % pri javni gozdarski službi in 12 % pri vlaganjih v gozdove). Kljub temu, pa imajo proračunske spodbude nedvomno že sedaj bistveni vpliv na ekonomiko gospodarjenja z gozdovi.

V primerjavi z nekaterimi drugimi državami predstavlja delež neposrednih spodbud lastnikom gozdov v letu 1996 le četrtino avstrijskih (pred vključitvijo v EU), 4 % bavarskih in le 2 % švicarskih spodbud (FERLIN 1996). Če bi uresničili optimalni program vlaganj v gozdove, pa bi neposredne spodbude lastnikom gozdov dosegle dobrih 70 % avstrijskih (pred vstopom v EU), 11 % bavarskih oziroma 6 % švicarskih spodbud. Na dlani je torej, da bi moral biti obseg neposrednih spodbud za ohranjanje in sonaravni razvoj gozdov v bodoče - še posebej v luči vključevanja v EU - bistveno večji.

Stroški gospodarjenja z gozdovi

Forest Management Costs

V državnih gozdovih so stroški gospodarjenja - za zasebne jih, žal, načrtno še ne spremljamo - v primerjavi s prodajno ceno lesa izredno visoki (kar 94 - 99 %). V njihovi strukturi so ključni predvsem proizvodni stroški (sečnja in spravilo), ki so v državnih gozdovih od 2/3 prodajne cene v letu 1994 narasli kar na 4/5 v letu 1996 (preglednica 8). Na drugi strani pa zaradi tega upada obseg (fizični in vrednostni) vlaganj v gozdove, tako da se stroški vlaganj zmanjšujejo. Sklepamo lahko, da podobni trendi povečevanja stroškov veljajo tudi za zasebne gozdove.

Cena lesa in stroški gospodarjenja Timber price and management costs	1994	1995	1996	Povprečje Average
Cena lesa / Timber price (SIT/m ³)	6.096	6.710	6.510	6.432
Skupni stroški / Total costs (%)	94	93	99	92
1. Sečnja in spravilo / Cutting and skidding (%)	68	67	82	69
2. Gojenje / Silviculture (%)	19	17	13	16
3. Gozdne ceste / Forest roads (%)	7	9	4	7

Vr: Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije

Opomba: Stroški so prikazani v % prodajne cene lesa

Source: Funds for Agricultural Lands and Forest of the Republic of Slovenia (FALF)

Note: The costs are shown in % of selling prices of wood

Preglednica 8: Trendi prodajnih cen lesa in strukture stroškov gospodarjenja v državnih gozdovih v letih 1994 - 1996 (stroški v % prodajne cene lesa)

Table 8: Trends of timber selling prices and structure of costs of the forest management in state forests in the 1994 - 1996 period (costs in % of selling prices)

Vzroki tako visokih stroškov gospodarjenja in njihovega nadaljnjega naraščanja so zlasti naravni (lubadar in naravna ujma) in tržni (stagnacija oziroma padanje domačih cen lesa, vrednostno zmanjševanje izvoza lesa), prehitro naraščanje proizvodnih stroškov in stroškov vlaganj v gozdove), pa tudi sistemsko-organizacijski (neorganiziranost oziroma razdrobljenost v zasebnem sektorju, v državnem pa neurejenost koncesijskih razmerj, zakonska izključitev možnosti tržnega določanja oziroma preverjanja stroškov in višine plačil za koncesijo, dodatno pa tudi nesprejemljiva ločitev pristojnosti oziroma nalog med Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije (SKZG) in ZGS, kar je sicer tudi edinstven primer v Evropi).

3.2.4. Ekonomska uspešnost gospodarjenja

3.2.4. Economic Success of Forestry

Ekonomska uspešnost gospodarjenja z gozdovi se v zadnjih letih - ne glede na sektor lastništva - po poročilih Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (1995, 1996) na splošno poslabšuje, kajti stroški gospodarjenja močno naraščajo. Dejanski trendi ekonomske uspešnosti gospodarjenja pa so znani le v državnih gozdovih (preglednica 9), kajti v zasebnih gozdovih s tovrstnimi podatki še ne razpolagamo. Dejanski podatki kažejo, da se uspešnost gospodarjenja z državnimi gozdovi (donos minus vsi stroški gospodarjenja oziroma upravljanja), zaradi zgoraj navedenih razlogov močno zmanjšuje. Tako se je že v letu 1995 zmanjšala za dve tretjini (glede na leto 1994) kljub temu, da je bila debelinska struktura poseka v letu 1995 nadpovprečno ugodna (preglednica 4). V letu naravne ujme (1996) pa je bil finančni rezultat še občutno negativen (preglednica 9).

Kazalniki uspešnosti Indicators of successfulness	1994	1995	1996	Povprečje Average
Donos iz gozdov Revenue from the forests (SIT/m ³)	984	539	27	520
Prometni davek, dajanje SOS*	-272	-226	-66	-188
Stroški upravljanja Administration costs (SIT/m ³)**	-38	-63	-43	-159
Uspešnost Successfulness (SIT/m ³)***	674	250	-82	173

Vr: Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije

Opomba: * SOS je kratica za Slovenski odškodninski sklad, ** V stroških upravljanja so zajeti tudi stroški dodatnih nalog (storitev) ZGS ter le 20 %-ni delež stroškov delovanja SKZG, *** Cena niso revalorizirane.

Source: Funds for Agricultural Lands and Forest of the Republic of Slovenia (FALF)

Note: * SOS is the abbreviation for the Slovenian Compensation Fund, ** Management costs also include expenses for supplementary duties (services) of the Slovenian Forest Service, and a mere 20 % of the operating costs of the FALF

Preglednica 9: Uspešnost gospodarjenja z državnimi gozdovi v letih 1994 - 1996

Table 9: Successfulness of the management with state forests in the 1994 - 1996 period

Skupni rezultat gospodarjenja v državnih gozdovih je v zadnjih treh letih na strani države oziroma sklada sicer še vedno pozitiven, vendar pa zelo skromen, še posebej ob dejstvu, da nekatere strokovne naloge (npr. načrtovanje, izbira drevja za posek itd.) sedaj niso več strošek gospodarjenja, temveč strošek proračuna. Omenjeni sistemsko-organizacijski dejavniki tako v določeni meri gotovo negativno vplivajo na uspešnost gospodarjenja z državnimi gozdovi.

3.3 Lastniki gozdov

3.3 Forest owners

3.3.1 Interes in usposobljenost

3.3.1 Interest and Competence

Pri lastnikih gozdov zaenkrat še ne razpolagamo s kvantitativnimi trendi razvoja nekaterih najpomembnejših "odzivnostnih" indikatorjev. Znano pa je, da se interes in usposobljenost lastnikov gozdov za gospodarjenje z gozdovi zelo razlikujeta po socialno-ekonomskih kategorijah in velikostih gozdne posesti. Število in resnost nesreč v zasebnih gozdovih sta pri nas še vedno zelo zaskrbljujoča (MEDVED 1992). Usposobljenost lastnikov gozdov za strokovno in varno delo v gozdu je hkrati tudi ena najšibkejših točk sistema sonaravnega gospodarjenja z gozdovi. Ob poudarjenih izobraževalnih aktivnostih ZGS - po poročilih ZGS za leti 1995 in 1996 so bila opravljena že številna strokovna usposabljanja lastnikov gozdov na področju varnega dela v gozdu ter gojenja in varstva gozdov - ter sicer naraščajočem interesu lastnikov gozdov za izobraževanje (MEDVED / BEGUŠ 1997) pa je pričakovati tudi ugodnejše trende na tem področju. Vsekakor pa je že mogoče trditi, da je vpliv sistema sonaravnega gospodarjenja na lastnike gozdov v širšem smislu (z materialnimi spodbudami, strokovnim sodelovanjem, svetovanjem in usposabljanjem) zelo pozitiven.

3.3.2 Organiziranost

3.3.2 Organisation

Poseben problem je pomanjkanje interesa lastnikov gozdov, da bi se združevali, tako v smislu racionalnejšega usmerjanja gospodarjenja z gozdovi, kakor tudi za racionalnejše (skupno) gospodarjenje. V tem pogledu novi sistem - čeprav je bilo s programom razvoja gozdov predvideno, da imajo združeni lastniki prednost pri pridobivanju sredstev na javnih razpisih (za "druga" redčenja in premene gozdov, za gradnje gozdnih cest), predvsem zaradi popolnega pomanjkanja tovrstnih materialnih spodbud, še ni prinesel ničesar.

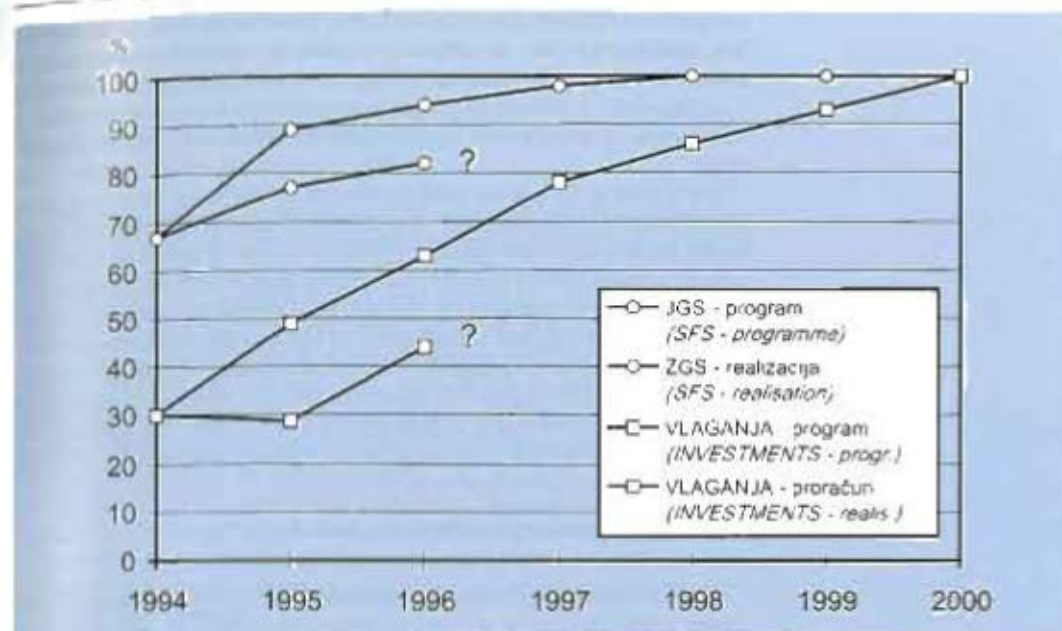
4 ANALIZA URESNIČEVANJA SISTEMA

4 ANALYSIS OF REALISATION OF SYSTEM

4.1 Program razvoja gozdov

4.1 National Forest Development Programme

Obseg proračunskih sredstev za gozdarstvo je po letu 1993 sicer naraščal, vendar pa je bilo zaostajanje v primerjavi z operativnim programom, še posebej pa glede na optimalni program, preveliko (glej grafikon 1). Tako so v letu 1996, sicer prvem letu uresničevanja sprejetega Programa razvoja gozdov v Sloveniji (1996), skupna proračunska sredstva pokrila 76 % letnih

V: Program razvoja gozdov v Sloveniji (1996) in Poročila o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva za leta 1994, 1995, 1996
Opomba: Prikazan je letni finančni program in njegovo proračunsko uresničevanje - ločeno za javno gozdarsko službo (skupaj z drevesničarstvom in raziskovalnim delom) ter za vlaganja v gozdove
Source: the Programme of Forest Development in Slovenia (1996), and Reports on the Conditions of Agriculture, Forestry and the Food Industry for 1994, 1995 and 1996

Note: The yearly financial programme and its budgetary realisation is shown separately for the Public Forest Service (together with tree nurseries and research work) and for investments into forests

potreb (62 % optimalnih) in sicer pri JGS 84 % (79 % optimalnih), pri vlaganjih v gozdove pa le 62 % letnih potreb (44 % optimalnih). Ob tem je zastajanje v primerjavi z operativnim programom pri (so)financiranju "bioloških" vlaganj znašalo 26 %, pri "tehničnih" vlaganjih (vzdrževanje gozdnih cest) pa kar 40 %. Proračunska uspešnost pa tudi pomembnost gozdarstva je bila tako kljub sprejetemu programu razvoja gozdov občutno premajhna.

Grafikon 1 Letna dinamika uresničevanja Programa razvoja gozdov v Sloveniji

Graph 1: Annual Dynamic of Realisation of the National Forestry Programme

4.2 Javna gozdarska služba

4.2 Public forest service

4.2.1 Načrtovanje in spremljanje razvoja gozdov

4.2.1 Planning and Monitoring of the Forest Development

Izdelava gozdnogospodarskih načrtov je po poročilih ZGS (za leti 1995 in 1996) dosegala 7.3 % površine gozdov letno, kar je sicer za 27 % pod normalno letno dinamiko (10 %). Razlogi so pretežno objektivne narave: dedovanje zamud iz preteklosti, decentralizacija in oblikovanje novega načina načrtovanja, neizpolnjena sistemizacija delavcev, velik obseg ne-načrtovanih sanacij gozdov, še ne sprejeti novi pravilnik o načrtovanju in norešeni problemi pridobitve oziroma hranjenja baze podatkov o lastniških gozdov. ZGS je opravil veliko delo na področju gozdnogojitvenega načrtovanja. Ob koncu leta 1996 je bilo (po poročilu za leto 1996) z gozdnogojitvenimi načrti pokrilih že 55 % slovenskih gozdov. Vendar je to še vedno pod dinamiko, ki jo zahteva zakon o gozdovih (gozdnogojitveni načrti za

vse gozdove do sredine leta 1998). Tudi to zaostajanje - povprečno kar 43 % v zadnjih dveh letih - je večinoma objektivne narave (velike zamude v preteklosti, zelo velike potrebe po varstvu in sanacijah gozdov, dodatno šolanje revirnih gozdarjev itd.). Kljub temu pa bodo v izjemno kratkem času vsi slovenski gozdovi pokriti z gozdnogojitvenimi načrti, kar je nekaj izjemnega.

V letu 1996 je Zavodu tudi prvič uspelo izdelati vse (letne) lovskogojitvene načrte območij, kljub težavam pri sodelovanju z lovskimi organizacijami, saj še ni bil sprejet novi zakon o divjadi in lovstvu. Z načrti je ZGS tako prevzel pobudo tudi na področju usmerjanja razvoja populacij divjadi oziroma njihovega usklajevanja z okoljem. Pri spremljanju stanja in razvoja gozdov velja omeniti tudi nadaljnji razvoj sodobnega prostorskega informacijskega sistema za gozdove, ki pa, žal, ni potekal v tesnejšem sodelovanju z Gozdarskim inštitutom Slovenije. Ob zelo intenzivnih aktivnostih ZGS na področju varstva in sanacij gozdov v letih 1994 - 1996 pa bi lahko rekli, da se je koristnost in učinkovitost javne gozdarske službe v preteklih treh letih posebej izkazala prav na tem področju.

4.2.2 Usmerjanje gospodarjenja z gozdovi

4.2.2 Guiding the Forest Management

ZGS je v letu 1996 pri svojem delu izdal preko 52.000 odločb (poročilo ZGS za leto 1996), kar je 18 % več kot v preteklem letu in kaže na povečan obseg sodelovanja z lastniki gozdov. Zelo pozitivno je tudi, da nanje sploh ni bilo pritožb. Kljub velikemu številu pa takšno število odločb verjetno še vedno ni bilo zadostno. V zvezi z odločbami oziroma upravnim postopkom in njegovo racionalizacijo pa je s strani ZGS potrebno omeniti tudi naslednje pomanjkljivosti:

- odločb za "redno" sečnjo predvsem zaradi evidence sečenj temelječe na njih ZGS še ni izdajal za obdobje daljše od enega leta ter na svojo pobudo (tam, kjer so že bili izdelani gozdnogojitveni načrti), kar ni v skladu z namenom zakona;
- izdajanje odločb za gozdnogojitvena dela je bilo skoraj izključno vezano le na razpoložljiva proračunska sredstva, kar ni sprejemljivo ne iz strokovnih kakor tudi ne drugih razlogov (npr. politike do proračuna);
- ZGS doslej še ni v omembe vrednem obsegu zagotavljal izvedbe z odločbami določenih, neopravljenih del v gozdovih (res pa je tudi, da zanj tudi ni bilo posebej zagotovljenih sredstev iz proračuna);
- ZGS doslej v gozdnogojitvenih načrtih praktično še ni izločal površin, kjer individualna izbira in izdajanje odločb nista obvezna.

Zelo pomembno in obsežno je bilo tudi delo ZGS pri usmerjanju materialnih spodbud lastnikom gozdov, njegov obseg narašča skupaj s številom izdanih odločb. Povečuje se tudi število izdanih (pozitivnih ali negativnih) soglasij k dovoljenjem za posege v gozd in gozdni prostor. Zelo učinkovit je bil tudi prispevek ZGS pri usmerjanju oziroma zagotavljanju vzdrževanja gozdnih cest skupaj s številnimi občinami. ZGS se je prav na tem področju - preko priprave letnih programov in sodelovanja pri razpisih za vzdrževanje gozdnih cest po posameznih občinah - uspešno uveljavil navzven, uspelo pa mu je k zagotovljenim sredstvom (lastnikov gozdov in proračuna) prirediti tudi dobršen del (okrog 10 %) sredstev občin.

4.2.3 Ocena uspešnosti javne gozdarske službe

4.2.3 Evaluation of Efficiency of Public Forest Service

Glede na omenjena dejstva oziroma kazalnike, ki posredno odražajo obsežnost in kakovost (strokovnost) dela javne gozdarske službe, lahko

na splošno ocenimo prva tri leta uveljavljanja in delovanja ZGS kot uspešna. Ali povedano drugače: novi sistem v gozdarstvu se je v največji meri uresničil in najbolje deloval prav na področju JGS.

4.3 Izvajanje zakonskih določil

4.3 Implementation of legal provisions

Za celovito oceno sistema sonaravnega gospodarjenja je pomembno, v kolikšni meri je bil novi zakon že uresničen v praksi oziroma tudi, katere od njegovih določb so doslej ostale še neuresničene. Tako npr.:

- niso še bili izdelani nekateri podzakonski predpisi (o gozdnogospodarskih načrtih; o razvrščanju gozdnih zemljišč v katastrsko kulturo ter v kakovostne in katastrske razrede; o varstvu gozdov, o gradnji, vzdrževanju in načinu uporabe gozdnih prometnic; o pogojih, ki jih morajo izpolnjevati koncesionarji za opravljanje dejavnosti javne službe);
- podeljevanje koncesij za dejavnost javne gozdarske službe se še ni pričelo (zanje zaenkrat tudi še ni bilo potrebe);
- novi zakon o urejanju prostora še ni bil sprejet, zato še niso začeli izdelovati prostorskega deli gozdnogospodarskih načrtov, tovrstna določba zakona o gozdovih pa je sploh vprašljiva;
- ni še bila opravljena (zakonska) razglasitev varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom;
- enoinski sistem vzdrževanja vseh gozdnih cest še ni bil uveljavljen (skupaj z državnimi) in ceste s pretežno javnim značajem še niso prenesene na občine (čeprav je ZGS pripravil ustrezne strokovne podlage), ta zakonska določba pa je najbrž tudi neuresničljiva;
- sporočanje lastnikov gozdov o sortimentni strukturi poseka (statistični podatki) v tem letu sploh ni zaživel in tudi ta določba zakona je tako neuresničljiva;
- koncesijska razmerja v državnih gozdovih še niso bila urejena v skladu z zakonom itd.

Z vidika uresničevanja zakona o gozdovih, ki je seveda sam po sebi prav gotovo izjemno zahteven, bi bilo mogoče splošno oceniti, da je njegova uveljavitev v praksi na dobrih dveh tretjinah poti. Precej slabše pa je bilo z uresničevanjem zakona o SKZG in sicer pri urejanju koncesijskih razmerij z gozdarskimi izvajalskimi podjetji, ki se v dolgoročnem pogledu praktično še ne uresničuje.

SKLEP

CONCLUSION

Ocena uspešnosti sistema sonaravnega gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji v letih od 1993 - 1997 temelji na naslednjih temeljnih kazalnikih: (1) splošni trendi razvoja gozdov (lesna zaloga in njen prirastek, biološka pestrost in stabilnost, ekološka sprejemljivost sečenj, usklajenost divjadi z okoljem, poškodovanost gozdov), (2) intenzivnost gospodarjenja z gozdovi (obseg in struktura sečenj, vrsta in obseg bioloških in tehničnih vlaganj v gozdove) ter njegova ekonomska učinkovitost / uspešnost (proračunske spodbude, stroški, donosi), (3) interes, usposobljenost in organiziranost lastnikov gozdov, (4) uresničevanje Programa razvoja gozdov v Sloveniji (financiranje in sofinanciranje), (5) uspešnost dela javne gozdarske službe (načrtovanje in usmerjanje razvoja gozdov, usmerjanje gospodarjenja z

gozdovi, strokovno svetovanje in usposabljanje lastnikov gozdov), (6) kritična ocena (ne)izvajanja temeljnih zakonskih določil.

Analiza trendov posameznih kazalnikov kaže, da se je novi sistem v gozdarstvu ob upoštevanju objektivnih naravnih, gospodarskih, socialno-ekonomskih in splošnodružbenih razmer ter materialnih možnosti naše države razmeroma uspešno uveljavil. Pričakovano oziroma že opazen je njegov pozitiven vpliv na ohranjanje in nadaljnji sonaravni razvoj gozdov kot ekosistemov. Pri tem velja še posebej omeniti vpliv novega sistema na zmanjševanje ekološko nesprejemljivih sečenj. Jasno je izražen tudi njegov vpliv na ekonomsko uspešnost pri gospodarjenju z gozdovi, saj proračunske spodbude (financiranje javne gozdarske službe in sofinanciranje vlaganj v gozdove) že predstavljajo skoraj petino prodajne cene lesa. Vendar pa je takšna raven proračunskih spodbud - posebej v primerjavi z nekaterimi srednjeevropskimi državami - še vedno občutno prenizka. Posledica tega je tudi nižja intenzivnost gospodarjenja v zasebnih gozdovih. Sicer je vpliv materialnih spodbud najšibkejši pri gozdnogojitvenih vlaganjih (najnižja raven), razmeroma močan pa je pri varstvenih in sanacijskih ukrepih ter tehničnih vlaganjih (vzdrževanju gozdnih cest).

Pozitiven, vendar še vedno šibek, je tudi usmerjevalno-spodbujevalni vpliv sistema na lastnike gozdov (z materialnimi spodbudami, strokovnim svetovanjem in usposabljanjem). Njihov interes in usposobljenost za strokovno in varno delo v gozdu se (sicer počasi) povečujeta. Doslej pa je bil prispevek sistema odločno premajhen pri spodbujanju združevanja lastnikov gozdov za skupno gospodarjenje z gozdovi, posebej zaradi izpada tistih materialnih spodbud (npr. za redčenja in gradnje cest), ki bi posredno lahko prispevale k združevanju.

Analiza uspešnosti uveljavljanja novega gozdarskega sistema v materialnem pogledu v preteklih letih kaže, da je razkorak na tem področju pravzaprav še zelo velik. Uresničeno je bilo šele 62 % optimalnega programa razvoja gozdov, 79 % pri javni gozdarski službi ter le 44 % pri vlaganjih v gozdove. Proračunska uspešnost, pa tudi pomembnost gozdarstva, je bila tako, kljub sprejetemu programu razvoja gozdov, ki pa je v svojem optimumu dokaj visoko zastavljen, v preteklih letih še vedno premajhna.

Na področju uveljavljanja in opravljanja javne gozdarske službe je bilo v preteklih treh letih narejenega zelo veliko, čeprav se vse naloge, zaradi objektivnih razlogov še niso v celoti uresničile. Tako bodo npr. slovenski gozdovi v razmeroma kratkem času popolnoma pokriti z gozdnogojitvenimi načrti, kar je izjemno tudi v mednarodnem merilu. Tudi lovskogojitveno načrtovanje se je že uveljavilo, kar je v smislu celovitosti (ekosistemskega) pristopa izrednega pomena. Krepijo se tudi aktivnosti javne gozdarske službe pri sodelovanju in strokovnem izobraževanju lastnikov gozdov. Na splošno je mogoče oceniti, da javna gozdarska služba - glavni steber sistema sonaravnega gospodarjenja z gozdovi - predstavlja tudi njegov najuspešnejši del.

Analiza uresničevanja drugih pomembnejših določil zakona o gozdovih kaže, da se tudi ta - pretežno zaradi objektivnih razlogov - še ni v celoti uresničeval. Največji razkorak pravzaprav obstaja na strani države, predvsem z vidika nekaterih, še ne sprejetih (podzakonskih in drugih) predpisov, nekatere določbe pa so še ostale neuresničene tudi na strani Zavoda za gozdove Slovenije (predvsem z vidika izdajanja odločb in zagotovitve njihove izvedbe). Z vidika uresničevanja zakona v praksi pa bi bilo mogoče podati splošno oceno, da je njegova uveljavitev šele na dobrih dveh tretjinah poti.

Precej slabše je bilo uresničevanje zakona o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov oziroma upravljanje državnih gozdov, saj koncesijska razmerja z gozdarskimi izvajalskimi podjetji zaradi zelo nasprotujočih si interesov v štirih letih še niso bila urejena. Še ne sklenjene koncesijske pogodbe pa tudi nekatere neustrezne zakonske rešitve (delitev nalog med Zavodom za gozdarstvo Slovenije in Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije ter izključitev možnosti tržnega določanja oziroma preverjanja višine koncesijskih dajatev) so negativno vplivale tudi na ekonomsko uspešnost gospodarjenja z državnimi gozdovi. Finančni rezultat gospodarjenja je bil namreč v letih 1994 - 1996 izjemno nizek (173 SIT/m³). Še posebej zato, ker so bile naloge javne gozdarske službe (989 SIT/m³ v letu 1996) v celoti financirane iz proračuna.

EFFICIENCY OF THE NEW SYSTEM OF CLOSE-TO-NATURE FOREST MANAGEMENT IN SLOVENIA

Summary

Our evaluation of the System of Close-to-Nature Forest Management in Slovenia in the years from 1993 to 1997 is based on an analysis of the fundamental ecological, forest management and socio-economic factors indicating the system's influence (trends in forest development, intensity and efficiency of forest management, reaction of forest owners), as well as on an analysis of the degree of the implementation of the system itself (Public Forest Services, National Forest Development Programme, main legal provisions). A critical analysis of the relevant indicators has shown:

- a positive influence on the further development of forests, as well as the conservation of their biological diversity, a reduction of the ratio of ecologically unacceptable fellings, and, indirectly, a mitigation of forest decline processes;
- an important contribution to the economic efficiency of forestry, as the budgetary incentive to forest owners (financing a Public Forest Service and co-financing investments) represents almost a fifth of the selling price for wood;
- that the extent to which the silvicultural measurements (having an impact on the quality and stability of forests) are implemented is too low due to the very limited budgetary means;
- a relatively strong impact on the implementation of protective and restoration measures (increased budgetary means) in private forests;
- a very positive influence on the maintenance of forest paths in private forests (forest owners pay a contribution, unified management and maintenance system);
- a positive impact on the educational level and competence of forest owners for performing professional and safe work in the forest, and increasing interest in co-operation with the Public Forest Service;
- bad efficiency of system in the sense of stimulating the unification of scattered forest owners (also due to the loss of some material incentives).

An analysis of the efficiency of the implementation of close-to-nature forest management shows the following:

- In its first year after implementation (in 1996), the Programme of Forest Development in Slovenia was realised by 62 % (from a material perspective), i.e. by 79 % in the Public Forestry Service, and by a mere 44 % with investments into the forest;
- As the system's main pillar, the Public Forestry Service has represented the system's most successful part. All Slovenian forests will, for instance, be completely covered by detailed silvicultural plans within a relatively brief period. Mapping out regional hunting and detailed silvicultural plans, which is in the competence of the forestry, represents an important step towards an ecological treatment of forests.
- An analysis of the realisation of the Forest Act shows major discrepancies between facts and fiction for some not yet implemented regulations, while some legal provisions remained unrealised on the part of the Slovenia Forest Service. The implementation of this law is underway with two thirds realised. The law

defining the administration of state forests is not being implemented so well. Owing to some irrational legal solutions (in particular, the exclusion of a market-oriented establishment or the control of concessional fees), the economic efficacy (yield) of forestry in state-owned forests is far too low under the new conditions.

VIRI / REFERENCES

- BOGATAJ, N. 1997. Popis propadanja gozdov v letu 1996 in spremembe v obdobju 1987 - 1996 na biotindikacijski mreži - GozdV, 55, 3, s. 171-178.
- FERLIN, F. 1996. Spodbude za negovalno pridobivanje lesne (biomase v slovenskih gozdovih - Zbornik seminarja "Biomasa - vir energije" za Slovenijo (Urednik NEMAC, F. in sod.), Brdo pri Kranju, 1996, s. 5-12.
- HOČEVAR, M. 1996. Možnost in zanesljivost ocene lesne zaloge in prirastka na podlagi popisa propadanja gozdov 1995 - v publikaciji: Proučevanje propadanja gozdov v Sloveniji v obdobju 1985 - 1995. Zbornik gozdarstva in lesarstva, 52. Tematska številka, s. 93-118.
- MEDVED, M. 1992. Nekateri poudarki iz ankete z lastniki gozdov - GozdV, 50, 1, s. 33-43.
- MEDVED, M. / BEGUŠ, J. 1997. Izobraževanje zasebnih lastnikov gozdov v Sloveniji s poudarkom na varnem delu pri sečnji - GozdV, 55, 1, s. 24-34.
- PERKO, F. / POGAČNIK, J. 1996. Kaj ogroža slovenske gozdove - Ljubljana: Zveza gozdarskih društev Slovenije, Gozdarika založba, 1996. - (Zbirka gozdarski nasveti št. 3), 183 s.
- Poročilo o delu kmetijske, gozdarske, livarske in ribiške inšpekcije v letu 1994 - Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo, Ljubljana, 1994, 79 s.
- Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije v letu 1994 - Zavod za gozdove Slovenije, 48 s.
- Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije v letu 1995 - Zavod za gozdove Slovenije, 64 s.
- Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije za leto 1996 - Zavod za gozdove Slovenije, Ljubljana, 1997, 80 s.
- Poročilo o stanju kmetijstva, gozdarstva in živilstva v letu 1994 - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, 1995, 95 s.
- Poročilo o stanju kmetijstva, gozdarstva in živilstva v letu 1995 - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, 1996, 111 s.
- Poročilo o stanju gozdarstva v letu 1996. Osnutek - Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ljubljana, 1997, 15 s.
- Program razvoja gozdov v Sloveniji (NPRG) - Uradni list št. 14/1996.
- WINKLER, I. 1997. Stanje in možnosti prihodnje organiziranosti gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji - GozdV, 55, 7-8, s. 318-335.
- Zakon o gozdovih - Uradni list RS št. 30/1993.
- Zakon o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov - Uradni list RS št. 10/1993 in 1/1996.